

BESEDA O PRÁCI V. ČERNÍKA: SYSTÉM KATEGÓRIÍ MATERIALISTICKEJ DIALEKTIKY

Dňa 7. mája 1987 sa v rámci Slovenskej filozofickej spoločnosti pri SAV v Bratislave konala beseda ku knihe V. Černíka *Systém kategórií materialistickej dialektiky (Kritika Hegelovej logiky ako vedy*. Naklad. Pravda, Bratislava 1986).

V. Černík si postavil pred seba úlohu vonkoncom nie ľahkú a jednoduchú. Jeho cieľom je výstavba systému kategórií materialistickej dialektiky. Vychádzal pritom z predpokladu, že naše poznanie objektívnej skutočnosti „sa vyvíja v určitých pulzujúcich, z praxe vychádzajúcich a do praxe vracajúcich reprodukčných cyklov, ktoré na úrovni vedeckého poznania prechádzajú fázou empirickej, teoretickej a prakticko-duchovnej činnosti (s. 697). Ako autor zdôraznil, na jednej strane túto publikáciu vyvolala všeobecná potreba systematického prehodnotenia a usústavnenia marxistických kategórií v dialektickom materializme z hľadiska nových aktuálnych potrieb reprodukcie vedeckého poznania a na druhej strane kritické vyrovnanie sa s Hegelovým filozofickým odkazom.

Predmetom besedy však nebol rozbor a zdôvodnenie jednotlivých kategórií, ale v podstate autorovo zdôvodnenie, prečo vznikla práve táto predložená publikácia. Preto v úvodnom slove k besede poukázal autor publikácie Doc. PhDr. V. Černík, DrSc. na základné myšlienky svojej práce prostredníctvom stručného náčrtu odpovedí na nasledujúce otázky: 1. Kde máme hľadať kľúč k materialistickej prestavbe Hegelovej logiky? 2. Ako materialisticky prepracovať Hegelovu dialektiku? 3. V čom sú dôsledky prekonania základných nedostatkov Hegelovho systému? Zdôraznil pritom Leninovu myšlienku štúdia Hegelovej dialektiky z materialistických pozícií, resp. tej dialektiky, ktorú uplatnil K. Marx v *Kapitáli* a vyslovil požiadavku o potrebe materialisticky prepracovať Hegelovu dialektiku.

Pri odpovedi na uvedené otázky V. Černík vyzdvihol nevyhnutnosť prestavby celej štruktúry Hegelovej logiky. Ako je známe, Hegelova logika má tri časti: Bytie, Podstata, Pojem, ktoré sa skladajú z troch blokov kategórií — I. Kvalita, kvantita, miera; II. Podstata, jav, skutočnosť; III. Subjektivita, objektivita, idea. V. Černík pripustil, že prestavba prvých dvoch častí Hegelovej logiky nebola až takým problémom. (I. Prvý blok kategórií je v zárodku obsiahnutý u Aristotela, druhý blok kategórií sčasti u Kanta.) Najťažším problémom bola prestavba III. časti Hegelovej logiky. U Hegela sa skutočný subjekt a skutočný objekt chápu len ako číre predikáty subjektivity „tohto neskutočného, mystického subjektu—objektu (absolútnej idey)“ (s. 486). U Marxa je subjektivita naopak iba predikátom reálneho subjektu, prakticky činného a uvedomelého človeka. Namiesto kategórií subjektivity, objektivity a idey preto autor zaviedol kategórie subjektu, objektu a činnosti. Sú to kategórie, ktoré regulujú proces vedeckého poznania vo fáze prakticko-duchovnej činnosti, t. j. tam, kde sa teória mení na návod praktickej činnosti. Svojím pôvodom sú to kategórie historic-

kého materializmu. Ich začlenenie do systému kategórií je východiskom k materialistickej prestavbe hegelovského systému. Vynútilo si napríklad aj podstatne iné chápanie bunky kategoriálneho systému (hmota—vedomie—prax) a prepracovanie obsahu všetkých ostatných kategórií.

Pri výklade kategórií V. Černík stavaj na Marxovom chápaní postupu od abstraktného ku konkrétnemu. Celý systém kategórií centralizoval okolo kategórie dialektického protirečenia. „Ak je už systém vybudovaný, javí sa ľubovoľný bod jeho cyklu (ľubovoľná kategória či kategoriálna väzba) ako jeho začiatok, stred i koniec“ (s. 642). Predpokladal uplatnenie princípu dôsledného historizmu vo vzťahu k formám a zákonom myslenia, pričom zdôraznil rozdiel medzi logickým a historickým u Marxa a Hegela. Autor zároveň podčiarkol aplikáciu nových metód v marxistickej filozofii, ktoré Hegel nepozná. (Ide o metódu prakticko-duchovnej činnosti a metódu revolučno-praktickej činnosti.)

Po úvodnom slove V. Černíka sa konala beseda o nastolených problémoch systematizácie marxistických kategórií. V besede aktívne vystúpili PhDr. J. Švihran, CSc., doc. PhDr. J. Coufal, CSc., člk. Ján Bodnár, DrSc., PhDr. Ján Dubnička, CSc., doc. PhDr. J. Piaček, CSc., prof. PhDr. L. Ladislav Holata, CSc., doc. PhDr. B. Jančařík, CSc., doc. PhDr. J. Viceník, CSc., doc. PhDr. F. Novosad, CSc., PhDr. Alojz Ritomský, CSc. Okruh otázok sa zamerával na nasledujúce problémy: lineárnosť, resp. nelineárny vzťah medzi marxistickými kategóriami, súvislosť medzi materiálnou jednotou sveta a špecifickými formami pohybu hmoty z hľadiska kategoriálneho systému; vysvetlenie vzťahu medzi kategóriou bytia a kategóriou materiálnej jednoty sveta, otázky vývojovosti pojmov, rozdiel medzi formálnou a dialektickou logikou atď.

Otvorenosť problémov a široká diskusia k nim naznačili, že daná problematika je vysoko aktuálna a jej riešenie otvorilo nový priestor pre ďalšie rozpracúvanie kategórií materialistickej dialektiky.

Jana Gašpariková